Clitopilus cancrinus

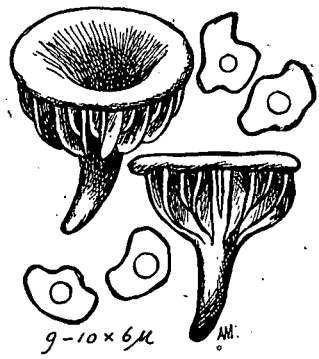

Teekening A. Middelhoek

Het is weer herfst

Het was op Vlieland, dat mijn vrouw zei: „Weet je wel, dat je die gele paddestoel vroeger altijd botercollybia noemde?
„Ja, vroeger . . ." zei ik ontwijkend.
Dat lijkt me al weer zo lang geleden, dat geval met die botercollybia en ongetwijfeld zullen nu en later aankomende paddestoelenliefhebbers evenals ik zich het hoofd breken over de botercollybia en tal van andere zwammen. Maar waarom zou ik ook niet vermelden dat ik eenmaal als mycoloog een vooroorlogse sigaar verdiende van maar eventjes 60 cent? Dat was in het laatste oorlogsjaar, toen een rijk met aardse goederen gezegend heer (maar voor wie het eten toen ook schaars was) bij mij in huis zat met een mand paddestoelen. Hij wilde wel graag weten wat eetbaar was en wat giftig. Er waren voor mij toen geen raadselen bij en ik verdiende mijn sigaar met gemak.
Nu spreekt het vanzelf, dat niet voor ieder een dergelijk buitenkansje is weggelegd en dat hoeft ook niet, want wie eenmaal begint met paddestoelen en dan volhoudt, die beleeft zoveel plezierigs, dat het genot van een sigaar van 60 cent daarbij in het niet verdwijnt. Of het nu het Deldenerbos is, de tuin van Artis, een wegrand op Vlieland, een stille straat in Den Haag (Heus waar!), een bloempot in de kamer, overal vindt men paddestoelen en dan het hele jaar door.
Een mycoloog, zo'n echte geroutineerde paddestoelenkenner heeft het tegenwoordig niet gemakkelijk. Als hij zijn vondsten wil beschrijven en determineren zoals Gilbert in zijn „Méthode de Mycologie descriptive" aanbeveelt, dan heeft hij wel even werk. Een beginner kan een mycoloog worden, maar ook al blijft de beginner een liefhebber zonder grote en dure bibliotheek en zonder microscoop, dan kan hij toch nog wel het een en ander presteren in de mycologie. Onze flora bevat tal van zwammen, die alléén met de veldkenmerken te determineren zijn en waarbij het gebruik van een microscoop betrekkelijk waardeloos is. Neem bijv. onze plusminus 60 Russulasoorten. Een prachtgroep voor mensen, die kleurgevoelig zijn en letterlijk een fijne smaak hebben. Onze Amanieten en vele van onze Mycena's zijn goed in het veld te herkennen. Voor onze vele gordijnzwammen (geslacht Cortinarius) geeft een microscopische studie zelden uitkomst, maar veeleer een jarenlange ervaring in het veld.

Cyphella capula

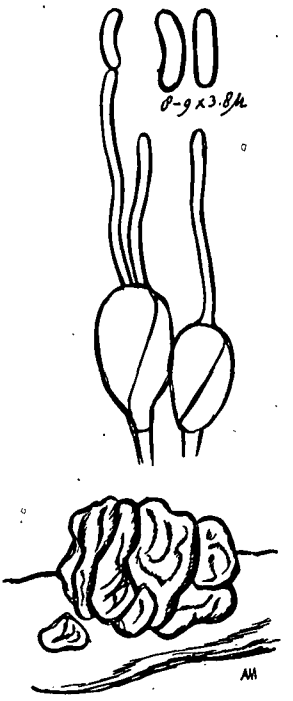

Exidia saccharina

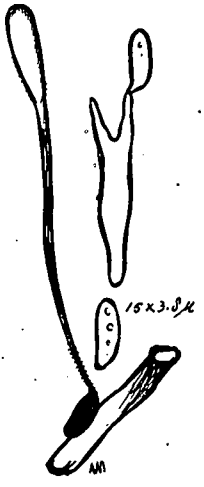

Cnazonaria erythropus

Clavaria corniculata

Onze Franse collega's mycologen bewijzen, dat mycologie een veldstudie bij uitnemendheid is. Daarnaast verifieert de mycoloog zijn uitkomsten met de microscoop en veelal blijkt, dat als de microscoop een fijnere soortonderscheiding mogelijk maakt, dit ook wel te zien is aan het habitusbeeld. Een gevorderd mycoloog weet dan ook honderden soorten aan het habitusbeeld zonder meer te onderscheiden.

Bij diverse geslachten is echter het gebruik van een microscoop, onontbeerlijk. Ook een ervaren mycoloog moet vaak het antwoord schuldig blijven op de vraag: „Wat is dit voor een paddestoel?" Dat behoeft ons plezier niet te bederven. Aan de andere kant is er voor iemand in het bezit van een microscoop heel veel interessants te beleven aan zwammen. Dan pas wordt men de ware samenhang gewaar, zodat het voor iedereen, die zich interesseert voor zwammen, toch heel goed is om daar eens wat over te lezen of bij een kenner een kijkje te nemen. Zo'n eerste sporenbeeld, bv. van een Inktzwam, vergeet men nooit weer. We hechten al lang niet meer zo'n waarde aan de sporen als Elias Fries ca. 1870, maar toch is het nog altijd de moeite waard om de verschillende typen te kennen en eens gezien te hebben. Daar heb je nu bv. Clitopilus cancrinus, een zwammetje van een halve centimeter, heel licht grijs van kleur. Ik vond het op een bloempot in m'n kamer; dat lilliputtertje had licht rose, onregelmatig veelhoekige sporen, die me al direct een aanwijzing gaven in welke buurt ik moest zoeken. Iedere scholier weet tegenwoordig, dat die sporen op steeltjes zitten en die steeltjes weer op blaasjes, zgn. basidiën, en die basidiën zitten op de lamellen. Naar die basidiën onderscheidt men een grote groep van zwammen, de Basidiomyceten. Het nut daarvan blijkt, als je zoiets vindt als Cyphella capula, een klein, sierlijk wit klokje op bladeren en stengels van de grote margriet. (en brandnetels, distels, enz. Red.) Cyphella heeft nl. ook basidiën, al heeft het klokje dan ook geen lamellen. Het is aan de binnenkant overtrokken met een vlies (hymenium) bestaande o.a. uit de basidiën. De sporen hebben een heel andere vorm dan die van Clitopilus.

Ook Cnazonaria erythropus, een heel klein knotsje op dorre takjes groeiend, is een Basidiomyceet.

De trilzwam, Exidia saccharina, op afgevallen takken groeiend, hoort er eveneens bij. De trilzwammen zijn krullerige, zeemleerachtige dingen en niemand zou naar de uiterlijke vorm vermoeden, dat bovengenoemde vier soorten tot één onderklasse behoren. Zulke dingen word je alleen met een microscoop gewaar, maar je kunt het je ook laten vertellen!

Ik heb nu expres wat kleine dingen bij elkaar gezocht; zij worden zo dikwijls vergeten. Speurneuzen hebben daar juist belangstelling voor en terecht! Wie met de wetenschap, hierboven beschreven, gewapend Clavaria corniculata, een kleine koraalzwam, vindt, verbaast zich al niet meer, maar voelt als 't ware instinctief, dat dit ook een Basidiomyceet is.

Al dit kleins en moois is heel algemeen; ga ergens rustig aan een bosrand zitten, kijk goed om je heen en bestudeer dat kleine goedje liefst met een loupe die tien maal vergroot. Ga met de vergaarde schatten, voorzichtig in buisjes verzameld, naar een kenner en vraag hem, of uw vermoedens omtrent het al of niet Basidiomyceet zijn op waarheid berusten. Enthousiaste mycologen en die ken ik heel wat, staan om zo te zeggen altijd voor u klaar. Honderd tegen één is er iets bij, wat hij zelf ook nooit gezien heeft en dat is dan tegelijk

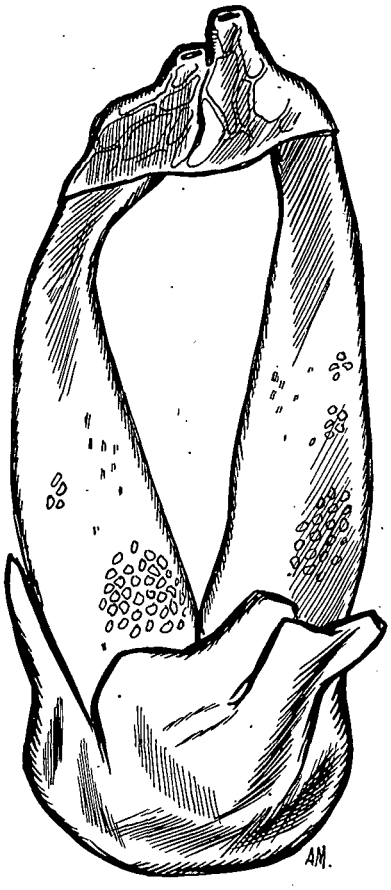

een goed excuus voor het geval hij juist aan de maaltijd mocht zitten. Natuurlijk zijn er mensen, die de voorkeur geven aan grotere soorten. Ze zuchten: „Als ik alvast die eerste 200 maar eens kende!" Inderdaad gaat alles dan gemakkelijker. Het geworstel met de eerste 200 zal voor mij altijd onvergetelijk blijven en verbonden met herinneringen aan dwaaltochten door beregende en zondoorgoten herfstbossen.

Wat een schatten heb ik al niet thuisgebracht. Om een exemplaar als hier afgebeeld van de grote stinkzwam te vinden, behoeft men nu juist *niet* een fijne neus te hebben. M'n zeer gewaardeerde vriend Van Sambeek was zo gelukkig dit wonderlijk product aan te treffen. Wie vond wel eens meer zoiets of misschien zelfs een vijfling? En wie let eens op gallen op paddestoelen? Ik vond er al heel wat op de lamellen van Panaeolus fimicola. Ze worden veroorzaakt door de larve van een mug. Wellicht zijn er meer van die rariteiten. Op het ogenblik staan langs de Bornse weg, die van Delden naar Borne loopt, de koraalzwammen weer schitterend mooi.

Ik kan maar nooit begrijpen, hoe zoveel mensen deze prachtdingen ongezien voorbij kunnen lopen; misschien maar goed, want teveel belangstelling kon ook wel eens schadelijk zijn.

U trekt toch niet alle paddestoelen uit, om ze dan te laten liggen? U kunt ze ook bekijken terwijl ze trots overeind staan. Steek een handig boekje, zoals van Cool en Van der Lek in uw zak en ga er op uit!

A. Middelhoek.

Het voeren van een jonge koekoek door graspiepers

28 Juli 1950: een koekoek op een paaltje langs een weiland bij de Kroonspolders op Vlieland. Blijkens het hoge „bedel"-geluid dat hij maakt, is het een jong. Hij wordt gevoerd door twee graspiepers. Op zichzelf geen bijzondere waarneming, al ziet men dit niet iedere dag.

Merkwaardig vond ik echter de wijze, waarop dit bleek te gebeuren. De pieper die met voer in de snavel kwam aanvliegen, landde nl. op de rug van de op een paaltje gezeten jonge koekoek; deze draaide de kop om, sperde